

גילוי דעת של מועצת האקדמיה: הצעת התיקון לחוק המל"ג – מכת מוות להשכלה הגבוהה, למדע ולמחקר האקדמי בישראל

14/01/2026

הצעת התיקון לחוק המל"ג – מכת מוות להשכלה הגבוהה, למדע ולמחקר האקדמי בישראל

גילוי דעת מאת מועצת האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים

מועצת האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים מזהירה באופן החריף ביותר כי קידום הצעת התיקון לחוק המועצה להשכלה גבוהה הוא השתלטות פוליטית חסרת רסן שתהיה מכת מוות להשכלה הגבוהה, למדע ולמחקר האקדמי בישראל.

מהותה האמיתית של ההצעה, שבכותרתה מדובר על "שקיפות" ועל "פיקוח ציבורי", היא פירוק ההגנות המוסדיות על עצמאות מערכות המדע, ההשכלה הגבוהה והמחקר, והכפפתן לשיקול דעתו הישיר של הדרג הפוליטי, במהלך הרסני שיחסל את מה שנבנה בישראל במשך דורות. המהלך ירסק את העיקרון שעליו נשענה המערכת לאורך עשרות שנים: קבלת החלטות אקדמיות על בסיס מצוינות ושיקולים מקצועיים ארוכי טווח, ולא על בסיס אינטרסים פוליטיים משתנים.

אל לנו לטעות! אין מדובר בשינוי נקודתי או ב"עדכון מבני" אלא במהלך שמבקש להפוך את המל"ג מגוף מקצועי ומאזן לגוף הנשלט פוליטית. המהלך יאפשר לממשלה להחליט על מינויים פוליטיים לתפקידים מקצועיים בכירים במל"ג ובוועדותיה אגב עקיפת הליכי המינוי המקצועיים; לקבוע את סדרי העדיפויות המחקריים על בסיס שיקולים פוליטיים במקום על בסיס מצוינות מדעית, ובהתבסס על שיקולים אלו להקצות את כל תקציבי המחקר האקדמי וההשכלה הגבוהה; לקצץ תקציבים למוסדות שלא יצייתו לקו הפוליטי הרצוי; לפגוע אישית במנהיגים אקדמיים שיעזו להתנגד להחלטות הפוליטיות האלה.

נוסף על אלה, התיקון מפקיע סמכויות מנשיא המדינה ופוגע ברוח הפרדת הרשויות, שהיא אבן היסוד של הדמוקרטיה. עצם ריכוזן של הסמכויות הללו בידי גורמים פוליטיים, בצורה שמזכירה משטרים אפלים, ייצור אפקט צינון עמוק, ישנה התנהלות מוסדית ואקדמית מן היסוד ויהפוך כל מחלוקת מקצועית לסיכון קיומי שיאיים על מוסדות ההשכלה הגבוהה.

חמורה לא פחות היא העובדה שהחקיקה המוצעת יוצרת תשתית שתשרת כל ממשלה בעתיד. מרגע שיוסדר בחוק מנגנון כפיפות, לא תהיה עוד הגנה אפקטיבית מפני התערבות פוליטית בסדרי עדיפויות מדעיים, במבני המוסדות להשכלה גבוהה ובתפקידיהם, בתוכני הוראה ומחקר, בהקצאות משאבים ובמערכת המינויים. השכלה גבוהה הכפופה לרצון הממשלה אינה יכולה למלא את תפקידה במדינה דמוקרטית, והיא חדלה להיות מרחב עצמאי של ידע, ביקורת וחדשנות.

הנזק שייגרם לא ייעצר בגבולות ישראל. האקדמיה הישראלית מתמודדת כבר היום עם משבר חסר תקדים בזירה הבין-לאומית: גילויי חרמות מתרחבים, פגיעה קשה מאוד בשיתופי פעולה וביכולת להשיג מענקי מחקר והתגברות ניסיונות להדרה. מהלך החקיקה המוצע יפגע ישירות ביכולת להציג את המדע הישראלי כעצמאי, נקי ואיכותי. החקיקה תעניק הצדקה נוספת לקולות הקוראים להדיר את ישראל מתוכניות מחקר, תפגע ביכולת לגייס חוקרים מצטיינים ולשומרם ותערער קשות את מעמדה של ישראל בקהילת המדע העולמית.

מועצת האקדמיה קוראת לממשלת ישראל לעצור עצירה מוחלטת ומיידית את הליכי החקיקה של הצעת תיקון חוק המל"ג. אין מדובר בהצעה שניתן "לתקן" באמצעות ריכוך ניסוחים או שינויי סעיפים נקודתיים. מדובר במהלך שממוטט את עצמאות המערכת ומסכן השכלה הגבוהה והמחקר בישראל, וכנגזרת של זה את דמותה הדמוקרטית של המדינה.

 האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים תוסיף לפעול בנחישות להגנה על חופש המחקר וההוראה, על עצמאות מוסדות ההשכלה הגבוהה ועל מעמדה של ישראל בזירה המדעית הבין-לאומית, מתוך אחריות עמוקה לחוסנה של המדינה ולדורות הבאים.

פרופ' דוד הראל, נשיא האקדמיה

פרופ' מרגלית פינקלברג, סגנית נשיא האקדמיה

פרופ' יוסף קוסט, יו"ר החטיבה למדעי הטבע באקדמיה

פרופ' אבנר הולצמן, יו"ר החטיבה למדעי הרוח באקדמיה

פרופ' נילי כהן, נשיאת האקדמיה לשעבר

גב' אסתר סיוון, מנכ"לית האקדמיה